

SÄÄTYPELI

- Opetustuote on suunniteltu erityisesti aikuislukion historian opetukseen (Hi3, 2 x 45 min), mutta se soveltuu myös nuoremmille opiskelijoille sekä hieman muokattuna muihin, esimerkiksi eriarvoisuutta käsitteleviin kursseihin ja koulutuksiin
- Pelissä osallistujat pohtivat heille annettujen roolien kautta säädyn merkitystä ihmisen elämäntilanteeseen ja liikkuvat tilassa askelia ohjaavien toteamien mukaisesti
- Mukana tuleva selkokielinen sanasto sekä ohjaa johdanto-opetusta että tukee suomea vieraana kielenä opiskelevia ja pelaajia, joilla on kielen hahmottamisen vaikeuksia
- Pelin tarkoituksena on tutustuttaa pelaajat suomalaiseen sääty-yhteiskuntaan, 1800-luvun elämään sekä vahvistaa opiskelijan tiedonhaun ja historiallis-yhteiskunnallisen empatian taitoja
- Pelin jälkeen käytävä keskustelu muun muassa liittyy sääty-yhteiskunnan nykypäivän eriarvoisuuteen ja tukee esimerkiksi opiskelijan itsereflektion taitojen kehittymistä

- **Paketin sisältö:**

- Pohjustus
- Roolikortit (11 kpl)
- Askelia ohjaavat toteamat/ tehtävät (12 kpl)
- Sanasto
- Purkukysymyksiä
- Materiaalipankki
- Laajennetut ohjeet (tekstiversio opettajan ohjeeksi tehdystä videosta)

Pelin pohjustus

Pelaajalla on oltava hallussaan ainakin sääty-yhteiskuntaa koskevat perustiedot. Pelaaja syventää ymmärrystään tutustumalla itsenäisesti hahmonsa asemaa koskeviin lähteisiin. Pelin laajennetut ohjeet ja tavoitteet löytyvät ääneen luettuna opettajan ohjeeksi tehdystä diaesityksestä sekä tekstiversiona tämän paketin lopusta.

- **Ennen roolien jakoa** käydään yhdessä läpi sääty-yhteiskunnan rakentumista Suomessa. Tähän on hyvä sisältyä mm. säätyjen erioikeudet sekä erilaisia ammatteja ja mahdollisia asuinpaikkoja. **Johdannon jälkeen** opiskelijoille jaetaan roolit, joihin heillä on mahdollisuus tutustua ja eläytyä tarkemmin vielä lopputunnin ajan (n. 15 min) ja mahdollisesti kotona. Tutustuminen voi olla ryhmän tasosta riippuen omaehtoista ja tutkivaa, tai vaihtoehtoisesti opettaja voi ohjata etsimään tietoa määrättyjä lähteitä käyttäen (ks. esim. peliin liittyvä materiaalipankki). **Seuraavalla tunnilla** pelataan ja keskustellaan pelistä. Saman roolin voi jakaa useammalle, jos ryhmän koko niin edellyttää.
- **Opiskelijan on mielekästä tuntea ennalta lisäksi** poliittisen historian perusteet suurruhtinaskunnasta itsenäistymisen aikaan, Suomen kaupungistumisen ja teollistumisen historiaa sekä merkittäviä yhteiskunnallisen ja aatehistoriallisen kehityksen askelia, kuten esimerkiksi työväenliikkeen ja kansallismielisten liikkeiden syntyä, sukupuolihistoriaa tai maaseutumaisen elämän historiaa.
- **Johdanto-osuuden suunnittelussa** voi käyttää suuntaa-antavana alla olevia, pelin askelia ohjaavia toteamia ja vihjeitä sekä pelin mukana tulevaa sanastoa.

Toteamat ja vihjeet

Lue yksi kerrallaan toteamat ja askelpäätöksiin ohjaavat vihjeet ääneen. Jokainen pelaaja tulkitsee roolihahmoaan saamansa kortin ja tekemänsä taustatutkimuksen perusteella. Samassa roolissa olevat voivat tehdä erilaisia ratkaisuja, mikä on hyvä aihe purkukeskustelussa. Jokaiseen toteamaan ei ole oikeaa tai selkeää vastausta jokaisen hahmon kohdalla. Tätä on hyvä painottaa pelaajille. Antoisia pohdintoja!

Säättyvaltiopäiville valitaan uudet edustajat.

- Jos saat äänestää, astu askel eteenpäin
- Jos et saa äänestää, astu askel taaksepäin

Yhdistyselämä alueella on aktivoitunut.

- Jos kuulut johonkin yhdistykseen, astu yksi askel eteenpäin
- Jos olet löytänyt ihmisiä, jotka jakavat kanssasi ajatuksia, pysy paikallasi
- Jos et voi tai halua osallistua yhdistyselämään, astu yksi askel taaksepäin

Kylällä keskustellaan siitä, kuinka tärkeää on käydä koulua, jotta voi äänestää.

- Jos osaat lukea ja laskea, astu yksi askel eteenpäin
- Jos et osaa lukea etkä laskea, astu yksi askel taaksepäin

Illalla nukkumaan mennessäsi mietit vanhempiasi.

- Jos he ovat olleet säädyllisiä, astu askel eteenpäin
- Jos he ovat olleet säädyttömiä, mutta perheelläsi oli kuitenkin pysyvä koti, pysy paikallasi
- Jos he ovat olleet säädyttömiä eikä perheelläsi ole ollut omaa kotia tai olet menettänyt vanhempasi kun olit lapsi, astu kaksi askelta taaksepäin

Joillakin ihmisillä on jo syntyessään enemmän omaisuutta kuin toisilla koko elämänsä aikana.

- Jos sinun suvullasi on talo, maata ja muuta omaisuutta, astu kaksi askelta eteenpäin
- Jos saat vaatteesi isäntäväeltä palkkana tai sinulla on vain joitakin arvoesineitä, pysy paikallasi
- Jos olet jatkuvasti vaarassa menettää pienen omaisuutesi tai et omista mitään, astu yksi askel taaksepäin

Kylmä sää on pilannut koko kesän sadon.

- Jos perheelläsi on suuri kellari täynnä ruokavarastoja ja mahdollisuus ostaa muualta tuotuja elintarvikkeita, astu kaksi askelta eteenpäin.
- Jos joudut syömään vähemmän ja/ tai joudut tekemään paljon lisää töitä saadaksesi edes vähän ruokaa, astu askel taaksepäin
- Jos vaarana on, että joudut kiertolaiseksi ja kerjuulle, tai jos olet jo irtolainen, astu kaksi askelta taaksepäin

Kylällä on pilkkukuume-epidemia.

- Jos sinulla on mahdollisuus maksaa lääkärille, astu yksi askel eteenpäin
- Jos sairastat kotona perheen parissa tai asut isäntäväen talossa, pysy paikallasi
- Jos asut tai elät yksin, astu yksi askel taaksepäin

Sunnuntaisin kaikki kunnolliset ihmiset osallistuvat jumalanpalvelukseen.

- Jos käyt kirkossa ja jumalanpalveluksen jälkeen rentoudut harrastusten parissa, astu yksi askel eteenpäin
- Jos käyt kirkossa ja jatkat jumalanpalveluksen jälkeen päivän töitä, pysy paikallasi
- Jos et käynyt kirkossa ollenkaan, astu yksi askel taaksepäin

Ihmiset kokoontuvat kesäiselle torille aurinkoisena päivänä.

- Jos menet torille tapaamaan tuttavias tai tekemään ostoksia, astu yksi askel eteenpäin
- Jos et mene torille, pysy paikallasi
- Jos menet torille kerjäämään tai sinua paheksutaan, kun menet sinne, astu kaksi askelta taaksepäin

Krouvissa keskustellaan aiheista torpparilaki ja palveluspakko.

- Jos sinulla on jo oma talo, astu yksi askel eteenpäin
- Jos sinulla on vuokratalo, jonka voisit tulevaisuudessa lunastaa itsellesi, pysy paikallasi
- Jos sinulla ei vuokrataloa, vakituista kotia tai työtä, astu kaksi askelta taaksepäin

Alakulo valtaa mielesi huonosti nukutun yön jälkeen.

- Jos sinulla on perhettä ja lisäksi paljon ystäviä ja tuttavias, astu kaksi askelta eteenpäin
- Jos tapaat ihmisiä välillä esimerkiksi krouvissa tai sinulla on edes yksi hyvä ystävä, astu yksi askel eteenpäin
- Jos koet olevasi yksin, astu yksi askel taaksepäin

Lopuksi vielä:

- Jos olet leski tai puoliso ei ole tukenasi, astu askel taaksepäin
- Jos kärsit kivuista tai sairaudesta, astu askel taaksepäin
- Jos tulevaisuus näyttää mielestäsi hyvältä, astu askel eteenpäin

Vapaaherra Anders von Guthof

66-vuotias, naimisissa Aleksandra Nikonova von Guthofin kanssa, aikuisia lapsia

Teollisuuspatruuna ja vuorineuvos: omistaa Guthofin sahan ja kartanon kauppalassa.

Kartanon alueella asuu paljon palvelusväkeä ja vuokralaisia, jotka huolehtivat päivittäin esimerkiksi kartanon ruokavarastoista.

Harrastaa metsästystä ja pitää kotonaan vaimonsa kanssa usein lukupiirejä. Tuntee olonsa hyvin onnelliseksi vaimonsa kanssa.

Kärsii usein päänsärystä, mutta saa onneksi apua ja rohtoja kauppalan lääkäriltä.

Opiskellut Keisarillisessa Aleksanterin Yliopistossa.

Pitää työntekoa ja sivistystä hyvin tärkeinä asioina.

Rovasti Gustaf Wilhelm Majander

63-vuotias, naimisissa rouva Johanna Majanderin kanssa,
aikuisia lapsia

Asuu pappilassa, lähellä kirkkoa ja toria.

Vapaaherra von Guthofin hyvä ystävä, huolehtivat yhdessä kaupungin kehityksestä.

Pappilan alueella on oma viljelysmaa ja väentupa, joista vuokralaiset ja palvelusväki huolehtivat ruustinnan johdolla.

Harrastaa metsästystä ja kuuluu vaimonsa kanssa raitiusyhdistykseen.

On toisinaan huolissaan kaupungin ihmisistä ja kaupungistumisen tuomista yhteiskunnallisista ongelmista. Tarjoilevat ruustinnan kanssa raittiille kiertolaisille ilmaisia aterioita pappilan kansankeittiössä ja majoitusta väentuvassa.

Haluaa auttaa ihmisiä elämään terveellistä ja nuhteetonta elämää.

Opiskellut Keisarillisessa Aleksanterin Yliopistossa.

Käy usein torilla saarnaamassa ja tapaamassa ystäviään ja tuttaviaan.

Rouva Maria Ylätaalo, kauppiaan leski

46-vuotias, leski, 6 lasta

Perinyt miehensä, kauppias Antti Ylätalon talon ja pihapiirin kauppalassa, lähellä toria.

Apuna kaksi piikaa, mutta työtä on hyvin paljon.

Pitänyt miehensä kuoleman jälkeen kaupan lisäksi krouvia kodissaan.

Krouvi menestyy ja tuo hyvin lisätuloja perheelle, vaikka raittiusyhdistys yrittääkin sulkea ravintolan.

Ei ole käynyt koulua.

Kuuluu rouvasväenyhdistykseen. Yhdistyksen rouvat auttavat toisinaan myös lasten ja krouvin kanssa.

Käy mielellään torilla tapaamassa tuttaviaan jos ehtii, vaikka Riitu hoitaakin pakolliset ostokset.

Rouva Amanda Rantala, talonpojan vaimo

42-vuotias, naimisissa, 6 lasta

Asuu maaseudulla pienessä kartanossa, jonka perhe on perinyt Amandan suvulta.

Perheellä on kaksi torpparia, kaksi piikaa ja yksi renki. Lisäksi he majoittavat joskus sadonkorjuun aikaan saunatiloissaan kiertolaisia. Lyyti asuu tällä hetkellä saunassa, mutta Amandan mielestä se on epämiellyttävää. Hän epäilee Lyytin rypiskelevän ja levittävän tauteja.

Käynyt kiertokoulua 4 vuotta, osaa lukea ja laskea.

Käy ahkerasti kirkossa.

Kuuluu raittiusyhdistykseen ja kannattaa fennomaaneja.

Lähtee mielellään torille ostoksille, kuuntelemaan rovas-tia sekä tapaamaan ystäviä ja tuttavvia.

Lukee mielellään Kalevalaa, jonka on saanut lainaksi raittiusyhdistyksessä toimivalta rouva Nikonova von Guthofilta.

Friida Juhontytär, piika

19-vuotias, naimaton

Torpparin tytär suuresta perheestä. Lähtenyt kaupunkiin etsimään mahdollisuuksia.

“Riitu” on ollut Ylätalon piika jo kolme vuotta.

Asuu emännän talossa palvelusväen huoneessa, jonka jakaa toisen piian kanssa.

Vanhemmat olleet piika ja renki, joista avioliiton jälkeen tuli mäkitupalaisia.

Ei ole käynyt koulua, mutta Ylätalon perheen vanhin tytär opettaa Riitua salaa lukemaan.

On kuullut krouvissa puhuttavan työläisnaisten liikkeestä. Haaveilee matkasta Helsinkiin tapaamaan muita samanmielisiä naisia. Krouvin työläismiehet eivät halua nuorta piikatyttyä puhumaan politiikasta kanssaan.

Tulee hyvin toimeen emäntänsä kanssa, mutta työ krouvissa on raskasta. Myös perheen taloudenhoito eli esimerkiksi lastenhoito, torilla käynti, siivous ja pyykinpesu kuuluvat Riitun vastuulle.

Aukusti Hildanpoika, mäkitupalainen

31-vuotias, naimaton, tiivis suhde Heikki Heikinpoikaan

Syntynyt äpäränä. Äiti Hilda oli luottopiikana von Guthofin kartanossa monia vuosia.

Asuu yksin von Guthofin mäkitupalaisena pienessä tuvasa kartanon mailla, ei viljelypalstaa.

Työskentelee tukkijätkänä sahalla. Tekee lisäksi taksvärkkiä isännän kartanolla kaksi kertaa viikossa.

Käy sunnuntaisin kirkossa tavan vuoksi.

On käynyt vuoden ajan kiertokoulua, osaa lukea vähän.

Istuu usein vapaa-aikanaan Ylätalon krouvissa, jossa on tutustunut muihin työläisiin. Yhdessä he keskustelevat raskaasta työstä. Haluaisi äänestää ja ostaa talon omakseen, toivoo että asiat muuttuisivat.

Äiti Hilda on ollut rakastava ja huolehtiva. Hän onnistui hankkimaan itselleen työvuosien aikana joitakin tavaroita, kuten hopealusikan, tyynyn, nahkakengät ja pitsiä. Aukusti pitää tavaroita tallessa pahan päivän varalta.

Heikki Heikinpoika, muonamies

26-vuotias, naimaton, tiivis suhde Aukusti Hildanpoikaan Von Guthofin muonamies, asuu kartanon pihalla muonamiesten yhteisessä talossa.

Tekee hanttihommia sahalla ja kartanon maatilalla. Hyvä suhde isäntäväkeen, koska on hyvin ahkera.

Jäänyt orvoksi 13-vuotiaana, aloittanut työnteen jo tuolloin. Vanhemmat kuolleet nälkävuosien aikana. Perhe oli köyhä. He olivat kiertolaisia.

Ei ole käynyt koulua.

Ei ole innostunut käymään kirkossa. Jää mielellään sunnuntaisin tekemään peltotöitä jumalanpalveluksen sijaan. Luonteeltaan ujo ja vetäytyvä, ei pidä sosiaalisesta elämästä.

Tienaa hanttihommilla huonosti eikä ole onnistunut keräämään omaisuutta.

Jaakko Lallinpoika, torppari

35-vuotias, naimisissa (vaimo Justiina Kaarlontytär), 3 lasta

Rantalan torppari jo kolmannessa polvessa. Vuokralla pieni torppa ja pieni viljelypalsta. Meinas menettää torpan, kun ei ollut löytänyt vaimoa avuksi.

Ei ole käynyt koulua. On sitä mieltä, että koulu tekee ihmisestä ylpeän ja laiskan.

Käy toisinaan krouvissa pelaamassa korttia muiden työläisten kanssa.

Elämä tuntuu raskaalta ja perheen ruokkiminen on vaikeaa. Vaimo kärsii hänen mielestään hysteriasta eikä tee tarpeeksi työtä tai ole hyvää seuraa. Kokee olevansa yksin.

Torpan maa on huonossa kunnossa, ja perhe joutuu jatkuvasti vaihtamaan vaivoin keräämäänsä omaisuutta ruokaan.

Justiina Kaarlontytär, torpparin vaimo

34-vuotias, naimisissa (mies Jaakko Lallinpoika), 3 lasta

Perhe on Rantalan vuokralaisia. Vuokralla on pieni torppa ja pieni viljelypalsta.

Kärsii ahdistuksesta ja kokee, että kukaan ei ymmärrä häntä. Kylällä puhutaan, että Justiina on hysteerinen ja muutenkin erikoinen.

Lampuodin perheen nuorin tytär. Laitettiin naimisiin Jaakon kanssa, koska Jaakko tarvitsi nopeasti vaimon. Lisäksi avioliiton ajateltiin parantavan Justiinan mielisairauden.

Kävisi mielellään torilla, mutta perheellä ei ole varaa ostaa mitään. Lisäksi muut ihmiset kiertävät Justiinan kaukaa ja tuijottavat häntä.

Kokee olonsa yksinäiseksi ja elämän raskaaksi. Jaakon kanssa on vaikea tulla toimeen. Lapset ja torppa vaativat hyvin paljon työtä. Justiina on todella väsynyt.

Torpan maa on huonossa kunnossa, ja perhe joutuu jatkuvasti vaihtamaan vaivoin keräämäänsä omaisuutta ruokaan.

Ei ole käynyt koulua, mutta ihailee opettajattaria ja on aina unelmoinut salaa karkaavansa kaupunkiin opettajaseminaariin.

X

Kalle Nieminen, renki

20-vuotias, naimaton, ei tietoa perhetaustasta

Rantalan renkinä ensimmäistä vuotta. Asuu Rantalan talon peräkammarissa.

Työn tekeminen on raskasta, koska Kalle kärsii kovista selkävivaista. Kukaan ei tiedä Kallen vaivasta. Häntä pidetään laiskana.

Ei haluaisi käydä kirkossa, koska matka kauppalaan on sellän vuoksi tuskallinen. Jää usein salaa tai jonkun tekosyyn vuoksi pois kirkkomatkalta. Isäntäväki on tietenkin huomannut tämän, ja Kalle on jo monta kertaa jäänyt sunnuntaina ilman ruokaa. Kallelle on sanottu, että jos hän vielä jää pois matkalta tai laiskottelee, hän joutuu mieron tielle.

Odottaa kissaviikkoja. Ei tunne kylältä ketään, koska on tullut toiselta puolen Suomea, mutta viihtyy ihmisten seurassa.

Ei ole käynyt koulua.

Miero-Lyyti, irtolainen

Noin 40-vuotias, leski, ei lapsia

Kiertolaisperheestä, päässyt nuorena piiksi kaupunkiin ja ehtinyt mennä talon rengin kanssa naimisiin. Nälkävuodet kuitenkin veivät isännän vararikkoon ja he joutuivat ajamaan Lyytin ja hänen miehensä Jalmarin tiehensä, ennen kuin he ehtivät saada tupaa tai torppaa.

Kiertolaiselämä toi mukanaan tuberkuloosin, johon Jalmari menehtyi jo vuosia sitten. Lyyti itse selvisi taudista onnen kaupalla. Myöhemmin hän on sairastanut myös koleran, mutta selvisi siitäkin, vaikka itse toivoi jo Jumalan auttavan hänet parempaan paikkaan.

Lyyti on kylällä paheksuttu ja häntä pidetään "tautisena". Lyyti haluaisi käydä kirkossa, mutta häntä ei haluta sisään.

Torilla Lyyti ei haluaisi käydä, koska häntä tuijotetaan ja hänen päällensä on jopa syljetty, mutta toisinaan hänen ainoa keinonsa saada ruokaa on kerjätä tai näpistellä myyjiltä.

Asuu tällä hetkellä Rantalan talon saunassa, mutta ei ole vakituisesti perheen suojeluksessa ja ruuassa, koska perheellä ei ole tarjota Lyytille työtä.

Sanasto

fennomaani, fennomaaneja = ajatus siitä, että Suomen kansa on erilainen kuin muut ja hyvin tärkeä. Tällaista ajattelua kutsutaan kansallisuusaatteeksi eli nationalismiksi. Suomalaiset nationalistit olivat fennomaaneja. Autonomian eli itsehallinnon aikana aate yleistyi Suomessa. Fennomaanit halusivat vahvistaa suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin asemaa.

hanttihomma, hanttihommia (hantti + homma) = töitä, joita tekevät vähän koulutetut ihmiset. Erilaisia hommia eli töitä, jotka oli helppo oppia. Hanttihommat saattavat olla myös hyvin raskaita töitä, kuten suurten tavaroiden kantamista.

hysteria, hysteriasta (adj. hysteerinen) = mielen sairaus eli mielenterveysongelma. Tunnetaan nykyään eri nimillä ja paremmin. Esimerkiksi ihmiset, jotka ovat kokeneet trauman, kärsivät usein dissosiaatiosta tai somatisaatiosta. Tämä tarkoittaa, että mieli on suojannut ihmistä ikäviltä tapahtumilta, mutta keho tai joku muu osa mielestä sairastuu eli alkaa oireilla. Historiassa naisten ajateltiin usein kärsivän hysteriasta. "Hystera" on kreikkaa ja tarkoittaa kohtua. Aiemmin sairauden ajateltiin liittyvän kohtuun. Hoidoksi määrättiin esimerkiksi avioliittoa.

isäntäväki, isäntäväen (isäntä + väki) = talon omistava perhe

kansankeittiö (kansa + keittiö) = yleinen tai julkinen keittiö, ruokala; yksinkertainen ravintola

Keisarillinen Aleksanterin Yliopisto = Helsingin yliopiston edeltäjä. Suomen ensimmäinen yliopisto. Sijaitsi aluksi Turussa (Turun Akatemia), kunnes Helsingistä tuli Suomen pääkaupunki. Lisäksi Turku tuhoutui tulipaloissa vuonna 1827. Tuolloin yliopiston nimi muutettiin Keisarilliseksi Aleksanterin Yliopistoksi keisari Aleksanteri I:n mukaan.

kerjuu, kerjuulle = kerjääminen, kerjäläisyys; pyytää rahaa tai ruokaa muilta ihmisiltä

kiertokoulu (kierto + koulu) = kansakoulun ja peruskoulun edeltäjä. Kiertokoulun opettaja matkusti kylästä toiseen opettamaan. Oppitunteja oli satunnaisesti, silloin tällöin tai harvoin.

kiertolainen, kiertolais- = ihminen, jolla ei ole pysyvää kotia; kiertäminen eli matkustaminen paikasta toiseen

kissaviikko, kissaviikot (kissa + viikko) = palvelusväen loma-aika, joka päättyi tansseihin. Noin 1–2 viikon mittainen tauko työnteosta, jonka jälkeen etsittiin uusi työpaikka. Työpaikan etsimistä varten järjestettiin usein tapahtuma, jonka nimi oli pestuumarkkinat.

kolera = bakteerin aiheuttama suolistosairaus eli vatsatauti. Voi aiheuttaa vakavan ripulin, jonka takia elimistö eli keho kuivuu. Nykyään Suomessa harvinainen, mutta tautia on yhä sellaisissa maissa, joissa vesi ja wc:t ovat likaisia. 1800-luvulla maailmassa oli useita pandemioita eli tauti levisi nopeasti ympäri maailman.

krouvi, krouvia = pieni olutravintola, kapakka, ravitsemusliike

lampuoti, lampuodin = vuokraviljelijä, joka on vuokrannut kokonaisen maatilan, eli rakennukset ja koko pellon (*yks. pelto*) sekä pihan. Lampuoti oli hieman paremmassa asemassa kuin *torppari*.

mieron tie = miero tarkoittaa kodin ulkopuolista ja vierasta. Se voi tarkoittaa myös kylää. Sanonta “joutua mieron tielle” tarkoittaa, että ihminen joutuu *kerjuulle* ja *kiertolaiseksi*, kulkemaan kylätielle ja kodin ulkopuolelle.

mäkitupalainen (mäki + tupa + -lainen) = vuokralainen, joka on vuokrannut pelkän talon, yleensä pienen ja vaatimattoman. Hän maksaa vuokraa tekemällä työtä *isäntäväen* maatilalla (*taksvärkki*).

nälkävuosi, nälkävuodet (nälkä + vuosi) = aika, jolloin ruoka ei riittänyt kaikille. Suuret nälkävuodet olivat Suomessa vuosina 1866–1868. Sää oli kylmä ja sato oli pitkään huono.

orpo, orvoksi = lapsi, jolla ei ole vanhempia

paheksua = olla hyväksymättä; pitää jotakin pahana

palvelussuhde (palvelu + suhde) = työnantajan ja työntekijän välinen suhde

palvelusväki, palvelusväen (palvelu + väki) = ihmiset, jotka tekivät työtä palkkaa vastaan *isäntäväen* talossa

pappila = papin asunto

patruuna = tehtaan ja/ tai kartanon omistajan vanha nimitys. Sana tulee latinan sanasta “pater”, joka tarkoittaa isää.

peräkammari (perä + kammari) = talon takaosassa eli perällä oleva huone; sanonta “peräkammarin poika” tarkoittaa miestä, joka asuu vanhempiensa peräkammarissa; nykyään sanonta on halventava.

piika = kotiapulainen; nuori nainen, joka tekee työtä kartanossa tai maalaistalossa, esimerkiksi pesee pyykkiä, hoitaa lapsia, siivoaa, laittaa ruokaa, auttaa peltotyössä.

raittius = absolutismi, alkoholista kieltäytyminen

renki = maalaistalon työmies; nuori mies, joka tekee työtä kartanossa tai maalaistalossa, esimerkiksi peltotyötä tai rakennustyötä.

rouvasväki, rouvasväen (rouva + väki) = naiset, yleensä avioliitossa olevat (rouva)

rovasti = seurakunnan johtava pappi

ruustinna = papin vaimo; hyvin arvostettu asema naisten keskuudessa

ryypiskely, ryypiskellä = juoda paljon alkoholia

saha = (tässä yhteydessä) tehdas, jossa puuta käsitellään. Sahalle toimitetaan esimerkiksi *tukkeja*, eli puun rungosta katkaistuja osia, joista voidaan tehdä esimerkiksi lautoja (*yks. lauta*). Sahateollisuus on Suomelle edelleen hyvin tärkeää.

tuberkuloosi = vakava ja pitkään kestävä, bakteerin aiheuttama keuhkosairaus. Potilaalla voi olla korkea kuume ja kova yskä. Nykyään lääkkeiden ja yleisen hygienian takia Suomessa harvinainen, mutta tautia esiintyy maailmassa yhä.

tukkijätkä (tukki + jätkä) = vanha ammatti. He kuljettivat katkaistuja puita eli tukkeja jokia ja järviä pitkin tehtaille.

taksvärkki = työ, jolla vuokralainen maksoi ainakin osan vuokrastaan. Nykyään myös peruskoulussa tehtävä lyhyt työharjoittelu.

torppa, torpan = pieni vuokraviljelmä, johon kuuluu talo ja osa pellostä (*yks. pelto*)

torppari = vuokraviljelijä, joka on vuokrannut talon ja pienen osan pellostä (*yks. pelto*). Maksaa vuokraa tekemällä työtä isäntäväen maatilalla (*taksvärkki*).

työläinen, työläiset = kaikki työtä tekevät ihmiset

vuorineuvos = arvonimi, joka voidaan antaa teollisuuden tai kaupan alalla toimivalle tärkeälle henkilölle

väentupa, väentuvassa (väki + tupa) = *työläisten* tai *kiertolaisten* majoitustila

yhdistys, yhdistykset = rekisteröity tai rekisteröimätön ryhmä ihmisiä, jotka ovat samaa mieltä jostakin asiasta/ haluavat harrastaa jotakin yhdessä/ haluavat sivistää eli opettaa muille ihmisille jostakin aiheesta

äpäri = avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi; nykyään sana on halventava

Purkukysymyksiä

Alla on listattuna kysymyksiä, jotka sopivat keskustelun tueksi pelin jälkeen. Niitä voidaan ryhmän ja ajan puitteissa valita sopivaksi katsottu määrä esimerkiksi teemoittain. Osan kysymyksistä voi pelaaja myös käydä läpi itsenäisesti ja kirjallisesti, joko oppitunnilla tai kotona.

Eläytyminen ja historiallinen empatia:

- Miltä roolin ottaminen tuntui?
- Oliko roolihahmosi takana joku oikea ihminen tai joku kuvitteellinen hahmo, esimerkiksi elokuvasta tai kirjasta?
- Tunnistatko stereotyyppioita, joita roolihahmoosi ja hänen edustamaansa ryhmään tai säätyyn liittyy?
 - Osaatko kertoa, miksi juuri nämä stereotyyppit liittyivät hahmoon?
 - Mistä ne voisivat kertoa?
 - Mitä niiden taustalla voi olla?

Itsearviointia tukevat kysymykset liittyen tietoihin ja taitoihin

- Miten helppoa tai vaikeaa oli valita, kuinka monta askelta sinun pitää ottaa?
- Mistä lähteistä sait tietoa roolihahmoosi liittyen? Auttoivatko nuo lähteet sinua askelten ottamisessa?
- Opitko pelissä jotain uusia taitoja? Millaisia?
- Mitä uutta opit suomalaisesta sääty-yhteiskunnasta tai elämästä 1800-luvulla?

Monialaisuus: Sääty-yhteiskunnan yhtymäkohtia nykypäivään

- Oliko sääty-yhteiskunnassa asioita, joita on myös tämän päivän yhteiskunnassa?
- Mitä asioita ihmisen elämässä siirtyi sukupolvelta toiselle?
 - Onko tällaisia asioita nykyään?
 - Minkälaisia asioita ne ovat?
- Mitkä asiat selittävät tai auttavat ymmärtämään ihmisten erilaisia tilanteita elämässä tai erilaista asemaa yhteiskunnassa?

Materiaalipankki

Oheiseen listaan on kasattu muutamia esimerkkejä lähteistä, joiden avulla pelaajat voivat tutustua sääty-yhteiskunnan elämään. Historiallisen empatian lisäksi opiskelijat opettelevat lähdekritiikkiä ja historian tulkintaa.

[HiMa – Historiaa maahanmuuttajille](#) – kielitietoinen tukimateriaali

[Suomesta tulee itsenäinen maa](#) – historiaa ja suomea kielitietoisesti

[Kaupunkielämää 1800-luvun Suomessa](#) – virtuaalimaailma

[Suomen 100 vuotta Virtasten silmin – näin köyhästä maatalousmaasta tuli moderni hyvinvointivaltio](#)
– video 8 eri kielellä

[Hallinto ja sääty-yhteiskunta Suomessa](#) – perustietoa

[Mikä oli torppari, mäkitupalainen, itsellinen, loinen, lampuoti...](#) – sukututkijan perustietoa säädyttömistä

[1700-luvun piika oli oman aikansa menevä sinkku – uusperheiden ongelmatkin tuttuja](#) –
Aamulehden juttu piioista

[Vanhat käsitteet ja Kaukasissakin käytetty Mäntsälän murre – Kaukas – Myllykylä – Uusikylä](#) –
vanhoja käsitteitä (erityisesti torppareista, piioista ja rengeistä)

[Entisajan pappila oli lasiseinäinen koti](#) – Ylen juttu pappiloista

[Suomen metsäteollisuuden historia tiivistetysti | ammattilehti.fi](#) – metsäteollisuuden historiaa lyhyesti

[MTV:n juttu aatelisista](#)

[Genos 68\(1997\). s. 50-54, 94 \(Unohdetut selviytyjät\)](#) – Suomen sukututkimusseuran teksti leskistä

Pelin laajennetut ohjeet ja tavoitteet

Tämän ohjeistuksen teksti löytyy paketista myös kokonaisuudessaan ääneen luettuna, yhdistettynä opettajan ohjeisiin kuuluvaan diaesitykseen.

(Dia 1: Otsikko)

Sääty-yhteiskuntapeli: Eläytymisharjoitus historian opetukseen

(Dia 2: Pelin idea)

Sääty-yhteiskuntapeli on opetustuote, joka on suunniteltu aikuislukion historian opetukseen, ja sen helppokielisyydessä on otettu huomioon myös ei-suomenkieliset opiskelijat.

Pelin tarkoituksena on tutustuttaa opiskelijaa suomalaiseen sääty-yhteiskuntaan, erilaisiin säätyihin ja havainnollistaa säätyjen välisiä eroja. Pelissä osallistujat pohtivat heille annettujen roolien kautta säädyn merkitystä ihmisen elämänkulussa ja päivittäisissä toimintamahdollisuuksissa. Sääty-yhteiskuntapelissä liikutaan ennalta annettujen roolien mukaan yhdessä luetuissa tehtävissä ottamalla askelia eteen, taakse tai pysymällä paikoillaan, ja liikkuminen kuvaa oman roolihahmon toiminnan mahdollisuuksia sekä eri säätyjen välisiä eroja.

(Dia 3: Pelin pedagogiset tavoitteet)

Pelin tavoitteena on harjaannuttaa opiskelijan historiallisen empatian sekä historiallisen ajattelun taitoja. Peli liittyy lukion historian opetuksen opetussuunnitelman moduulin HI3:n "Itsenäisen Suomen historia" tavoitteisiin, jossa keskiössä on suomalaisen yhteiskunnan juurien sekä demografian ja väestön moninaisuuden tunnistaminen. Pyrkimyksenä on, että opiskelija tuntee suomalaisen kulttuurin, yhteiskunnan ja talouden keskeiset muutokset, ymmärtää niiden merkityksen 1860-luvulta nykypäivään ja osaa arvioida tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tavoitteena on myös, että opiskelija osaa eritellä suomalaiseen identiteettiin ja kulttuuriin eri aikoina liitettyjä ominaisuuksia, mielikuvia ja ihanteita sekä niiden vaikutusta nykypäivän Suomeen.

(Dia 4: Pelin aloitus)

Pelin kesto on 2 x 45 minuuttia. Pelin pelaaminen edellyttää, että pelaajalla on oltava hallussaan sääty-yhteiskuntaa koskevat tiedot. Ensimmäisellä oppitunnilla tutustutaan opetuksessa sääty-yhteiskuntaan. Osallistujille jaetaan roolikortit. Rooleja on yhteensä yksitoista. Osallistujat saavat 15 minuuttia aikaa tutustua oman roolihahmon taustoihin. Tämä auttaa roolin omaksumisessa pelissä. Roolikortissa on kuvattu roolihahmon sääty, ikä, sukupuoli ja annetaan lyhyt kuvaus roolihahmon elämäntilanteesta. Toisella tunnilla pelataan itse peli, jonka jälkeen tapahtuu pelin purku.

(Dia 5: Pelin kulku)

Peli aloitetaan laittamalla osallistujat riviin seisomaan riittävän isoon samaan tilaan kasvot samaan suuntaan. Pelin vetäjä lukee tehtävänannot, jotka ovat kaikille yhteiset. Eteneminen pelissä tapahtuu reagoimalla roolin ominaisuuksien myötä joko ottamalla askelia eteen- tai taaksepäin tai pysymällä paikoillaan, tehtävänantoon vastaavien vaihtoehtojen mukaisesti. Askelten ottamisesta päättäminen ja askelten ottaminen on olennainen osa pelin kokemusta. Osallistuja joutuu pohtimaan vaihtoehtoja ja päätöstä tehdessään miettimään, mitä hänen roolihahmonsa tekisi. Osallistuja siis tulkitsee roolia.

(Dia 6: Pelin päätös ja purku)

Peli jatkuu siihen saakka, kunnes kaikki tehtävät on käyty läpi. Pelin purkaminen tapahtuu keskustelussa, tai vaihtoehtoisesti keskustelun lisäksi voi antaa jonkun osa-alueen kotitehtävänä. Purkamisessa tarkastellaan roolin ottamiseen liittyviä tunteita ja tekijöitä. Osallistujia voi johdattaa esimerkiksi kysymällä, miltä roolin ottaminen tuntui ja mitkä tekijät mahdollisesti roolin omaksumiseen ovat vaikuttaneet. Osallistujilta kysytään myös, mitä uutta he oppivat sääty-yhteiskunnasta. Opettajan tehtävä on johdattaa osallistujat itsearviointiin kysymyksillä. Itsearvioinnissa pohditaan sitä, miltä askelista päättäminen tuntui ja mikä siihen ehkä saattoi vaikuttaa. Askelpäätöksissä mukana on juuri roolin tulkitseminen. Päätöksentekoon saattaa hyvinkin liittyä epävarmuutta. Näitä asioita itsearvioinnissa tulee jäsenellä. Askelpäätöksissä mukana on tulkinnallisuus, ja se on kysymys, jonka äärelle kannattaa osallistujien kanssa pysähtyä. Pelin purku voi mahdollistaa monenlaisia keskusteluja, esimerkiksi pohdinnat sääty-yhteiskunnan ja nykyisen hyvinvointiyhteiskunnan yhtymäkohdista ja nykyäänkin ilmenevästä osaisuuden periytymisestä ja ylisukupolvisuudesta.
